

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

LAPSEN NÖYRYYTTÄVÄ JA ALISTAVA KOHTELU PERHEHOIDOSSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli --- ja entisen perhehoitajansa menettelyä sijaishuollon järjestämisessä. Kantelija kertoi, että häntä oli kohdeltu huonosti ja nöyryyttävällä tavalla perhehoidossa ollessaan. Kantelijan kirjoituksessa on monin eri tavoin kuvattu, millä tavoin ja mitä ilmaisuja käyttäen häntä oli nöyryyttävästi kohdeltu ja haukuttu.

Kantelija kertoi myös, että hänen yhteydenpitoaan ja liikkumistaan oli voimakkaasti rajoitettu. Kantelijan mukaan hän ei ollut saanut täysimääräisesti hänelle kuuluvia käyttövaroja itselleen.

2 SELVITYS

--- antoi asiassa selvityksen. Selvitykseen oli liitetty lapsen asiasta vastaavan sosiaalityöntekijän sekä palveluesimiehen selvitykset.

3 RATKAISU

3.1 Selvityksistä ilmeneviä tietoja

3.1.1 Kantelijan kokemukseen ilmoittamat epäkohdat perhehoidossa

Saamani selvityksen mukaan kantelija sijoitettiin avohuollon tukitoimena yhdessä sisarensa kanssa (joka on myös tehnyt asiasta oman kantelunsa) 6.6.2017 kyseessä olevaan perheeseen perhehoitoon. Avohuollon sijoituksen aikana aloitettiin kantelijan huostaanoton valmistelu.

Kantelijan huostaanotto päätettiin 1.12.2017. Selvityksen mukaan hyvin pian huostaanottopäätöksen jälkeen kantelija ja hänen siskonsa alkoivat tuottaa epäkohtia perhehoitajien toiminnassa.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan näitä kantelijan ja hänen sisarensa esiin nostamia asioita käsiteltiin sekä nuorten että perhehoitajien kanssa. Tässä yhteydessä ilmeni sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan, että perhehoitajilla ei ollut kovinkaan paljon ammatillista osaamista tai näkemystä sijoitetun nuoren kanssa toimimiseen liittyen ja tähän he tarvitsivat sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan vahvaa tukea. Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan kantelijan ja tämän sisaren kanssa käytiin keskusteluja perhehoidossa olemisesta, mistä selvityksen mukaan heillä alkoi vähitellen

olla ristiriitaisia näkemyksiä ja tunteita. --- selvityksen mukaan kevään 2018 aikana ”yhteisenä johtopäätöksenä oli, että tärkeää on pyrkiä tukemaan kantelijan ja hänen sisarensa pärjäämistä perhehoitajan luona”.

Selvityksen mukaan perhehoitajat olivat lomalla kesäkuussa 2018. Kantelija ja hänen sisarensa siirtyivät tilapäishoitoon loman ajaksi toiseen perheeseen. Selvityksen mukaan tilapäishoitajana (perhehoitajan loman aikainen) toiminut kantelijan perhehoitaja toi esille, että hän oli nähnyt ”tilanteen todella kiristyneen perhehoitajan ja nuorten välillä”.

Selvityksen mukaan kantelijalle ja hänen sisarelleen puhuttiin epäasiallisesti ja heiltä vaadittiin enemmän kuin perheen omilta lapsilta.

Kantelijan kokeman kohtelun epäkohdat ilmenevät myös hänen sisarensa kirjoituksesta ja siihen annetusta --- selvityksestä.

--- selvityksestä välittyy kuva kantelijan ahdistuksesta, ja hän olikin sosiaalityöntekijälle ilmaissut haluavansa vaihtaa sijaishuoltopaikkaa.

3.1.2 Rajoitukset perhehoidossa

Kantelija kertoi, että perhehoitaja oli rajoittanut hänen liikkumistaan ja yhteydenpitoaan.

--- selvityksen mukaan kantelijan liikkumisvapautta oli rajoitettu perhehoitajan omalla päätöksellä, osin selvityksen mukaan rangaistuksena lapsen käyttäytymisestä tai siitä, että kantelija ei noudattanut perhehoitajan määräämiä sääntöjä.

--- selvityksen mukaan kantelijan yhteydenpitoa oli lisäksi rajoitettu perhehoitajan toimesta ottamalla kantelijan puhelin haltuun ja katkaisemalla esimerkiksi kantelijalta nettiyhteyks.

--- on pitänyt menettelyä lainvastaisena.

3.1.3 Käyttövarat

--- selvityksestä ilmenee, että kantelija ei ole saanut lastensuojelulain mukaisia käyttövaroja itselleen siinä määrin, kuin mihin hän olisi lain mukaan ollut oikeutettu. Selvityksestä ilmenee vielä, että kantelija on joutunut korvaamaan perhehoitajalle käyttövaroillaan aiheuttamaansa vahinkoa.

--- on selvityksissään todennut, ettei perhehoitajilla ole ollut tällaiseen oikeutta. Perhehoitajan menettely on siten merkinnyt sitä, ettei kantelija ole saanut laissa säädettyjä käyttövaroja täysimääräisesti itselleen.

3.1.4 --- johtopäätös

--- toteaa antamassaan selvityksessä, että ”kantelijan kantelussa esille tuomat seikat tulivat sosiaalityöntekijän tietoon tässä laajuudessa vasta sijaishuoltopaikan vaihtamisen jälkeen”.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mukaan kantelijan ja hänen sisarensa kanssa on keskusteltu näistä asioista ja selvitetty syitä siihen, miksi he eivät aikaisemmin ole kertoneet kokemistaan epäkohdista. Selvityksen mukaan ”nuoret kertoivat syyksi sen, etteivät rangaistuksen pelossa uskaltaneet niin tehdä”. Sisarukset ovat selvityksen mukaan ”käyneet tapahtuneita asioita läpi uusien perhehoitajien kanssa, jotka ovat tuoneet --- esille huolta nuorten tilanteesta”.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän selvityksestä ilmenee, että kantelijan esittämä huolenaihe koulun terveystarkastuksen virheellisyyksistä on korjattu ja se on tehty uudestaan ja toimitettu kouluterveydenhoitajalle.

Selvityksessä todetaan, että kantelijan ja hänen veljensä sijaishuolto- paikan muutoksen jälkeen epäkohdat on käsitelty myös silloisten perhehoitajien kanssa tammikuussa pidetyssä yhteisessä kokouksessa. Selvityksen mukaan ”perhehoitajat näkivät tilanteet nuorten näkökulmasta poikkeavalla tavalla. Perhehoitajat myönsivät käytöksessään olleet ylilyönnit. Perhehoitajat näkivät nuorten osittain valehtelevan kertomuksissaan ja kokivat heidän mustamaalaavan heitä”.

--- toteaa selvityksensä lopuksi, että ”sijaishuollon tavoitteena on taata lapselle turvalliset ja vakaat kasvuolot ja sijaishuollossa ilmeneviin epäkohtiin tulee puuttua matalalla kynnyksellä viipymättä. Kantelussa [kantelijan] kuvaama perhehoitajien toiminta; nimittelyt, vähättely, syylistäminen, eriarvoistava kohtelu ym. ei ole hyväksyttävää”.

--- palveluesimiehen selvityksen mukaan ”kantelijan esille tuomat asiat tulivat tässä laajuudessaan tietoomme vasta lokakuussa 2018, kun kantelija siirtyi uuteen sijaishuolto- paikkaan. On erittäin surullista, että kantelija ei kertomansa mukaan ole uskaltanut kertoa asioista aikaisemmin, koska on pelännyt rangaistusta. Näin jälkikäteen on nähtävissä, että kantelijaa ei olisi tullut sijoittaa perhehoitajien perheeseen”.

--- selvityksestä ilmenee, että se ei enää sijoita lapsia kyseeseen perheeseen.

3.2. Kannanotto

3.2.1 Yleistä sijaishuollon valvonnasta

Lastensuojelulain 40 ja 50 §:n mukaan sijoitetulla lapsella on sijaishuollon aikana oikeus saada sijaishuolto- paikassa hänen tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa.

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan sijaishuolto- paikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarus- suhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien

tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. Säännöksen tarkoituksena on turvata se, että lapsen sijaishuolto toteutetaan aina laadukkaasti ja lapsen edun mukaisesti. Jotta perhehoito olisi lapsen edun mukaista, täytyy sijaisperheen vastata lapsen tarpeita ja perhehoidon tukena tulee olla riittävät tukitoimet (HE 331/2010 vp, s. 11). Lapsen edun näkökulmasta on tärkeää, että sijaishuoltopaikan valinnalla pyritään vähentämään turvattomuutta ja epävarmuutta, koska pysyvien ihmissuhteiden merkitys on sijaishuoltoon otettavalle lapselle erityisen suuri (StVM 55/2010 vp).

Lastensuojelulain 79 §:n 1 momentin mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Perhehoidon järjestämisestä, sen toteuttamisesta ja valvonnasta säädetään perhehoitolaissa. Perhehoitolakia sovelletaan lain 2 §:n mukaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämiseen perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Käytännössä perhehoitoa toteutetaan lain 3 §:n ja 4 §:n mukaisesti kunnan ja perhehoitajan väliseen toimeksiantosopimukseen tai yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa tehtyyn sopimukseen perustuen.

Perhehoidon tarkoituksena on lain 1 §:n mukaisesti turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Julkisen vallan tehtävänä on turvata muun muassa se, että perhehoito toteutetaan tiloissa, jotka ovat sen kohderyhmän kannalta asianmukaisia ja turvallisia. Huomionarvoista on myös se, että sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja kohtelua (PeVL 54/2014 vp – HE 245/2014 vp, s. 2).

Perhehoidon valvonnasta on vastuussa ensi sijaisesti se kunta, joka on sijoittanut lapsen perhehoitoon. Perhehoitolain 22 §:n mukaan hoidettavan sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu perhehoitolain mukaisesti ja että hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu.

Perhehoitolain 12 §:n 2 momentin mukaan, mikäli perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjausasiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen

etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla.

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on lisäksi perhehoitolain 12 §:n mukaisesti mahdollisuus purkaa kunnan ja perhehoitajan välinen toimeksiantosopimus välittömästi, jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, eikä puutetta korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa.

Erikseen on päätettävä lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja tehtävä asiassa sijaishuollon muuttamista koskevat ratkaisut sellaisessa tilanteessa, jossa sijoitettava lapsi on siirrettävä toiseen sijaishuoltopaikkaan.

Edellä selostetun perusteella sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on sijaishuoltopaikkaa valitessaan ja sijaishuoltoa järjestettäessä kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton tarkoituksen toteutumiseen eli siihen, että sijaishuoltopaikassa järjestettävät palvelut, kasvatus ja huolenpito vastaavat niihin ongelmiin ja lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteena. Lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan velvollisuutena on arvioida lapsen sijoituksen aikana koko ajan sitä, vastaako lapselle annettu sijaishuoltopaikka ja siellä annettava hoito hänen tarpeisiinsa. Sijoituksen aikana lapsen sijaishuollon valvonnasta ja sijaishuoltopaikan järjestämisen hoidon ja huolenpidon laadun ja asianmukaisuuden seuraamisesta vastaa käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Perhehoidossa sosiaalityöntekijän velvollisuutena on erityisesti valvoa sijaishuoltopaikan kasvatusmenetelmiä ja käytäntöjä. Tässä tarkoituksessa sosiaalityöntekijän on varmistettava, että lasta kohdellaan asianmukaisesti ja siten kuin lainsäädäntö edellyttää. Tämän takia lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee lastensuojelulain 29 ja 53 §:n mukaisesti tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti. Tapaamisten yhteydessä sijoitetulle lapselle on lastensuojelulain 53 §:n mukaan aina järjestettävä myös mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijäänsä muiden läsnä olematta sekä keskustella itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista oman työntekijänsä kanssa.

Sosiaalityöntekijän tulee pyrkiä osallistamaan lasta hänen omissa asioissaan. Tähän kuuluu olennaisena osana se, että lapsi sijoituspaikassaan kokee tulevansa kuulluksi ja kuunnelluksi. Lapsen tulee voida uskaltaa esittää omia mielipiteitään, myös siinä tapauksessa, että ne ovat sijaishuollon järjestäjää tai sen toteuttajaa arvostelevia tai moittivia. Mikäli lapsi tuo esiin sijaishuoltoonsa liittyviä epäkohtia, sosiaalityöntekijän tulee välittömästi selvittää asiaa lapsen sijaishuoltopaikan kanssa. Sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos lapsi kertoo kokeneensa epäoikeudenmukaista, epäasiallista tai lainvastaista kohtelua sijoituspaikassaan. Asiaa

on ryhdyttävä riittävästi selvittämään ottaen selvitystyössä huomioon lapsen etu, hänen mielipiteensä ja käsityksensä. Tarvittaessa on ryhdyttävä riittäviin toimiin laadultaan hyvän sijaishuollon järjestämiseksi.

3.2.2 Arvioni

Totean aluksi, että arvioin asiaa nyt nimenomaan sijoittajakunnan velvoitteiden näkökulmasta. Oikeusasiamiehen toimenpitein ei ole aukottomasti ja yksiselitteisesti otettavissa kantaa siihen, mitä perhehoidon aikana oli tapahtunut. Arvioni perustuu siten siihen, miten asiaa on saamissani selvityksissä arvioitu. Totean tässä yhteydessä vielä, että olen arvioinut asiaa myös sen saamani selvityksen perusteella, joka on koskenut samassa perheessä sijoitettuna olevaa kantelijan sisarusta. Tästä näkökulmasta totean seuraavaa.

Saamistani selvityksistä ilmenee, että kantelija ja hänen sisarensa ovat lähes välittömästi sijoituksen alkaessa ja sijoituksen aikana ilmoittaneet omalle sosiaalityöntekijälleen perhehoidossa edellä kuvatuista ja kantelukirjoituksessa tarkemmin kuvatuista epäkohdista. Selvityksistä ilmenee, että sosiaalityöntekijä on kantelijan otettua häneen yhteyttä pyrkinyt selvittämään asiaa yhdessä kantelijan ja perhehoitajan kanssa. Kantelija ja hänen sisarensa ovat kuitenkin tämänkin jälkeen toistuvasti esittänyt huolenaiheitaan, jotka on myös vahvistettu kantelijaa ja hänen sisartaan hoitavien tahojen toimesta. Saamistani selvityksistä ilmenee, että kantelijan perhehoitajat eivät ole pystyneet vastaamaan kantelijan hoidon tarpeisiin.

--- ei ole kiistänyt kantelijan esittämää arvostelua hänen kohdistuneesta alisteisesta ja nöyryyttävästä käytöksestä.--- on selvityksessään katsonut vielä, ettei kantelijaa alun perinkään olisi tullut sijoittaa kyseiseen perheeseen.

Näkemykseni mukaan --- on saanut kantelijalta itseltään ja muilta tahoilta sellaisia viestejä ja ilmoituksia, jotka mielestäni olisivat edellyttäneet jo aikaisemmin perusteellista arviota sijaishuoltopaikan sopivuudesta ja arviota sijaishuoltopaikan muuttamiseksi. Tällainen arvio on tehty kiireellisenä vasta tilanteen kriisiytyessä perheessä lokakuussa 2018. Mielestäni tältä osin --- on toiminut virheellisesti.

Totean kuitenkin tässä yhteydessä, että saamani selvityksen mukaan kantelijalle määrätty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on pyrkinyt asiaa monilla eri tavoin selvittämään ilman aiheetonta viivästystä kantelijan ja muiden yhteydenottojen jälkeen. Sosiaalityöntekijä on keskustellut kantelijan ja perhehoitajan kanssa ja pyrkinyt arvioimaan minkälaista tukea kantelija ja myös perhehoitaja tarvitsisi. Mielestäni tältä osin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on toiminut juuri sillä tavoin, kuin lainsäädännössä edellytetään. Sen sijaan, kuten olen edellä todennut, sosiaalityöntekijän olisi tullut yhdessä --- päätöksentekoon oikeutetun viranhaltijan kanssa ryhtyä arvioimaan jo aikaisemmin kantelijan sijaishuoltopaikan muuttamista ja millä tavoin tarpeen mukainen sijaishuolto olisi tullut lapsen edun mukaisella tavalla järjestää.

--- voidaan katsoa omassa selvityksessään päätyneen johtopäätöksen, että kantelijaan on kohdistettu lainvastaisella tavalla rajoitustoimenpiteitä, joihin, – ottaen huomioon se, mitä lastensuojelulain 61 §:ssä on säädetty rajoitustoimenpiteiden käytöstä –, perhehoidossa ei ole sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä, saati perhehoitajalla, oikeutta.

Siltä osin kuin kysymys on kantelijalle maksetuista käyttövaroista, olisi --- mielestäni perusteltua selvittää, miltä osin lastensuojelulain 55 §:n mukaisia käyttövaroja on kantelijalle jäänyt maksamatta. Mikäli tämän selvityksen perusteella ilmenee, että käyttövaroja ei ole maksettu lain tarkoittamalla tavalla ja sen edellyttämää määrää, --- olisi mielestäni perusteltua korvata kantelijalle aiheutunut vahinko.

--- on lisäksi tässä yhteydessä ilmoittanut, että se tarkistaa omaa ohjeistustaan käyttövarojen maksamisesta ja siitä, millä tavoin perhehoitajien tulee pitää kirjaa maksetuista sijoitetulle lapsille maksetuista käyttövaroista.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän --- huomiota siihen, mitä olen kohdassa 3.2.1 todennut sijaishuollon valvonnasta ja sijoittajakunnan velvollisuudesta järjestää tarpeen mukaista sijaishuoltoa.

Lisäksi katson aiheelliseksi esittää seuraavaa.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei ole lapselle rangaistus, vaan lastensuojelun tarkoituksena on suojella lasta ja samalla turvata lapselle mahdollisimman tavallinen lapsuus ja nuoruus. Sijaishuollossa annettavan hyvän kasvatuksen tulee olla yleisesti hyväksyttävää, siis sellaista, joka täyttää ne kriteerit, jotka yhteiskunnassa on yleisesti asetettu hyvälle ja tavanomaiselle kasvatukselle. Kasvatuksen ja siihen liittyvien rajojen tulee olla yksittäisen lapsen kannalta objektiivisesti hyväksyttäviä ja puolustettavia. Lastensuojelulain säännökset eivät anna sijaishuoltopaikalle – perhehoitajalle tai laitokselle – oikeutta käyttää epäasiallisia, perusteettomia tai mielivaltaisia kasvatukseenkeinoja.

Totean vielä, että lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mm. tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, sekä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden. Perhehoidon tarkoituksena on nimenomaisesti siten, kuin perhehoitolain 1 §:ssä säädetään, antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

Lapselle on perustuslain 19 §:n ja lastensuojelulain säännösten mukaisella tavalla turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon tarpeittensa

edellyttämässä laajuudessa siten, kuin lastensuojelulaissa on erikseen säädetty.

Keskeisenä lapsen perusoikeutena on perustuslain 6 §:n 3 momentin mukainen oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisena yksilönä ja oikeus saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tavalla itseään koskeviin asioihin. Lapsen tasa-arvoinen kohtelu sisältää lapsen oikeuden, tai itse asiassa viranomaisen velvollisuuden, lapsen positiiviseen erityiskohteluun.

Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkinessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.

Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Sopimuksen 19 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuslisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkisesti väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Sopimuksen 20 artiklan mukaan lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.

Oikeusasiamiehen tulee perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkis-

yhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Oikeusasiamiehen vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan perusoikeuksien loukkaukset pitää ensisijaisesti estää. Jos se ei onnistu, ne pitää oikaista tai korjata. Mutta jos sekään ei onnistu, loukkaus tulee hyvittää.

Hyvitys on oikeudellisena käsitteenä laaja-alaisempi kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitettu vahingonkorvaus. Oikeusasiamiehen esityksiin perustuva hyvitysesitys on voinut merkitä vahingonkorvauslain mukaisen vahingonkorvauksen maksamista, hyvitystä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaisesti sopimuksen turvaaman oikeuden tai vapauden loukkaamisesta, tai lainvastaisesta menettelystä aiheutuneen vahingon tai epäoikeuden mukaisuuden tuntemuksen, vääriskokemuksen tai muun sellaisen korvaamista tai hyvittämistä.

Julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseen sisältää paitsi sen, että julkisen vallan on pidättäydyttävä itse loukkaamasta perusoikeuksia, myös sen, että se antaa myös suojaa mahdollisimman hyvin yksityisiä loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 75).

--- on pitänyt lapsen kohtelua lainvastaisena, kun kantelijan liikkumisvapautta oli rajoitettu perhehoitajan omalla päätöksellä ja kantelijan yhteydenpitoa oli lisäksi rajoitettu ottamalla kantelijan puhelin haltuun ja katkaisemalla esimerkiksi kantelijalta nettiyhteys.

--- ei ole myöskään kiistänyt kantelijan esittämää siitä, että häntä oli kohdeltu sijaishuoltopaikassaan epäasiallisesti ja siten myös lastensuojelulain vastaisella tavalla. --- selvityksessä on päinvastoin tuotu esiin seikkoja, jotka tukevat kantelijan kertomaa.

Edellä todetun perusteella katson, että perustuslain turvaamat oikeudet eivät kantelijan tapauksessa ole toteutuneet täysimääräisesti. Toetan myös, että lapsen epäasiallinen ja alistava kohtelu vaarantaa vakavasti sijoitetun lapsen etuja ja oikeuksia, erityisesti silloin, kun kyseessä on haavoittuvassa asemassa oleva lapsi, jolla on oikeus saada erityistä suojelua.

Edellä todetun johdosta esitän, että perusoikeuksien toteuttamisesta vastuussa ollut --- hyvittäisi kantelijalle hänen perusoikeuksiensa loukkaukset.

Pyydän --- sijaishuollon järjestämisestä vastuussa olevana viranomaisena ilmoittamaan **30.9.2019** mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt hyvitysesitykseni sekä käyttövarojen korvaamista koskevan käsitykseni (kohta 3.2.2) johdosta.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen   Mikko Sarja

Esittelijäneuvos   Tapio Rätty